

Nr 18.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (IX ht p. 50) föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 114 av herr *Jonsson, Jon*, och herr *Andersson, Lars*, samt II: 156 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av punkten Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. måtte besluta, att även anslagsbeviljningen till kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skall omläggas till att avse budgetår.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Över motionerna ha yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen den 3 mars 1952 och av styrelsen för Hushållningssällskapens förbund den 28 februari 1952.

Lantbruksstyrelsen (skr. 24/8 och 1/10 1951) hemställer att anslaget för nästa budgetår skall höjas med 524 500 kronor till 1 491 000 kronor. I en vid skrivelsen den 24 augusti 1951 fogad framställning anholder Föreningen skogs- och lantbruksfilm om ett anslag å 45 000 kronor för budgetåret 1952/53. Av detta belopp avses 40 000 kronor för framställning av undervisnings- och instruktionsfilmer ävensom bildserier på jordbrukets och trädgårdsodlingens områden samt 5 000 kronor för anordnande av lokala filmkurser.

Vidare hemställer *Hushållningssällskapens förbund* (skr. 4/10 1951) dels att anslaget skall uppräknas till ett belopp, som icke endast motsvarar senaste tidens kostnadsstegringar utan även möjliggör en utvidgning av verksamheten, dels att bidrag till traktamentsersättning framdeles skall kunna utgå till samtliga lärare och instruktörer som anlitas i verksamheten.

Lantbruksstyrelsens beräkning av medelsbehovet under anslaget för nästa budgetår framgår av följande tablå, i vilken till jämförelse upptagits för budgetåret 1951/52 beviljade belopp.

	Anvisat för 1951/52	Föreslaget för 1952/53
1. Undervisningskurser med enbart muntlig undervisning	431 500	810 000
2. Undervisningskurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning	480 000	600 000
3. Studieresor	25 000	45 000
4. Undervisningsfilm och bildserier.....	30 000	36 000
	<hr/>	<hr/>
	Summa kronor 966 500	1 491 000

Ur lantbruksstyrelsens framställningar torde vidare få återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen förordar av praktiska skäl att anslagsposterna till undervisningskurser med enbart muntlig undervisning och kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skola sammanföras till en anslagspost.

Styrelsen yrkar att medelsanvisningen till förevarande kursverksamhet skall höjas med sammanlagt 498 500 kronor. Av detta belopp hänföra sig 228 500 kronor till att styrelsen föreslår en höjning av arvoden till lärare och instruktörer samt av kursdeltagarnas stipendier samt till att den räknar med ett ökat medelsbehov på grund av stegrad kursverksamhet och högre resekostnader för lärare och elever. Sålunda föreslås bland annat att nuvarande timarvoden å tio respektive fem kronor skola höjas till tolv respektive sex kronor och att stipendiebeloppen skola höjas från respektive tre, fyra och nio kronor till respektive fyra, fem och elva kronor. Till återstående del, 270 000 kronor, beror den begärda ökningen på att styrelsen förordar att anslagsanvisningen till kurser med enbart muntlig undervisning skall avse budgetår och icke — såsom för närvarande — kalenderår. För att möjliggöra en sådan omläggning från och med nästa budgetår blir det erforderligt att beräkna statsbidrag till ifrågavarande kurser för ett och ett halvt år.

Under förmälan att den verkställt översyn av bestämmelserna rörande ingivandet och behandlingen av bidragsansökningar för hushållningssällskapens undervisningsverksamhet, framlägger lantbruksstyrelsen vissa förslag i dessa hänseenden. Förslagen avse ändring i tiden för ingivande av ansökning ävensom för anslagsanvisningen.

Beträffande de muntliga kurserna föreslår styrelsen sålunda — såsom förut nämnts — att anslagsanvisningen skall avse budgetår i stället för såsom för närvarande kalenderår. Samma ändring föreslås även beträffande studieresorna. Vidare förordar styrelsen att ansökningstiden för statsbidrag till muntliga kurser, som enligt nu gällande bestämmelser utgår den 1 februari, i samband därmed skall utsträckas till den 1 juni. Omläggningsmedför att anslaget till ifrågavarande kurser och till studieresor för nästa budgetår måste beräknas för ett och ett halvt år. I fråga om de kombinerade kurserna innebär styrelsens förslag att ansökningstiden för ingivande av

statsbidrag skall framflyttas från den 1 oktober till den 1 november. Såsom närmare motivering för nyssnämnda förslag anför styrelsen i huvudsak följande.

Enligt bestämmelserna i kungörelsen 452/1949 utgår statsbidrag till kurser med enbart muntlig undervisning eller till studieresor för kalenderår och statsbidrag till kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning för läsår, som räknas från och med den 1 november till och med den 31 oktober. Vidare är föreskrivet, att preliminär ansökan om statsbidrag till muntliga kurser skall göras före den 1 februari och till kombinerade kurser före den 1 oktober. Enligt samma kungörelse beviljas statsbidrag av styrelsen på grundval av preliminär ansökning.

Av det anslag, som 1952 års riksdag må komma att anvisa till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet för budgetåret 1952/53, skulle enligt nu gällande bestämmelser statsbidrag utgå till bland annat muntliga kurser och studieresor under kalenderåret 1952 och till kombinerade kurser under läsåret 1952/53. Styrelsen kan emellertid icke bevilja sällskapen statsbidrag till muntliga kurser och studieresor, förrän riksdagen anvisat härför erforderliga medel och Kungl. Maj:t ställt dessa till styrelsens förfogande. Då Kungl. Maj:ts beslut icke torde föreligga klart förrän i maj månad, måste sällskapen under kalenderårets fem första månader bedriva sin kursverksamhet utan kännedom om det statsbidrag, de kunna erhålla till årets kurser med muntlig undervisning. För att komma ifrån denna olägenhet bör anvisat anslag ej såsom nu avse det kalenderår då riksdagen ställer anslaget till förfogande utan antingen följande budget- eller läsår. En sådan omläggning skulle emellertid under övergångsåret medföra anslagsanvisning för ett och ett halvt år respektive ett år och tio månader. Genom en sådan ändring skulle sällskapen, innan de igångsätta sina kurser med muntlig undervisning, veta huru stora statsbidrag de kunna påräkna för ändamålet. Om ändringen genomföres, kan ansökningstiden för statsbidrag till muntliga kurser framflyttas till förslagsvis den 1 juni, därest anslaget avser budgetår, och till den 1 september, därest anslaget gäller läsår.

Styrelsen förordar för sin del, att anslaget i vad det avser kurser med muntlig undervisning skall gälla för det budgetår, för vilket detsamma anvisats, och att, i samband med att sådan ändring genomföres, anslaget till ifrågavarande kurser skall beräknas för ett och ett halvt år.

Vad beträffar statsbidrag till kurser med kombinerad undervisning måste sällskapen med nuvarande bestämmelser om tid för ingivande av ansökning begära statsbidrag till så stort antal kurser, som de beräkna kunna anordna under läsåret. För att vara på den säkra sidan beräkna sällskapen i regel anslagsbehovet för denna kursverksamhet i överkant. Då anslaget tidigare varit obetecknat och otillräckligt för att helt tillgodose av sällskapen beräknade anslagsbehov, har styrelsen med ledning av ansökningarna samt den tidigare kursverksamheten sökt fördela de tillgängliga medlen så rättvist som möjligt. Eftersom emellertid ansökningarna icke kunnat helt baseras på anmälan om kurser som med säkerhet komma till stånd, har ofta inträffat, att för vissa sällskap kursverksamheten blivit mindre än som beräknats och beviljat bidrag icke kunnat utnyttjas, medan för andra verksamheten skulle ha blivit av beräknad omfattning, om blott statsbidrag kunnat till fullo beviljas.

Osäkerheten i sällskapens beräkning av kursverksamhetens omfattning under det kommande läsåret blir större ju tidigare på hösten ansökningarna om statsbidrag till verksamheten skola ingivas. Särskilt under år med försenad skörd, som hindrar landsbygdsungdomen att planera för sin studie-

verksamhet, bli sällskapens möjligheter att i tid organisera det kommande årets kursverksamhet försvårade. Tiden för ansökningarnas ingivande kan emellertid icke uppskjutas hur länge som helst. Ett flertal kurser böra kunna påbörjas redan i november. Vid avvägningen av dessa synpunkter mot varandra har styrelsen kommit till den uppfattningen, att tiden för ingivande av ansökan om statsbidrag bör framflyttas till den 1 november. Anslaget kan då av styrelsen fördelas under första hälften av november. Med kännedom om det anslag riksdagen anvisat för ändamålet och på grund av erfarenheten om anslagstilldelningen föregående år böra sällskapen, om så skulle visa sig erforderligt, kunna påbörja ett begränsat antal kurser, innan besked erhållits från styrelsen om beviljat statsbidrag. Styrelsen föreslår därför, att ansökan om statsbidrag för kombinerade kurser skall vara inkommen till styrelsen före den 1 november.

Även om tiden för ansökningarnas ingivande framflyttas på sätt här föreslagits, måste sällskapens beräkningar i fråga om kursverksamhetens omfattning bli i viss mån osäkra. Skall emellertid möjlighet beredas sällskapen att — därest i övrigt inga hinder möta — anordna de kurser som planerats, torde i allmänhet de belopp få beviljas, varom ansökning gjorts. Detta har hittills icke varit möjligt på grund av att anslaget varit otillräckligt. Från och med innevarande budgetår är emellertid anslaget, som tidigare varit obetecknat, uppfört såsom förslagsanslag. Anslaget får dock icke överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande. En praktisk lösning synes kunna uppnås på det sättet att, när styrelsen mellan sällskapen fördelat för ändamålet tillgängliga medel och dessa icke varit tillfyllest för att tillgodose det av sällskapen beräknade anslagsbehovet, styrelsen hos Kungl. Maj:t gör framställning om anslagets överskridande med erforderligt belopp.

Enligt vad erfarenheten visat under de senaste åren torde med den av styrelsen gjorda anslagsberäkningen något mera väsentligt överskridande icke behöva komma i fråga. Bland annat torde sällskapens begränsade tillgång på lärare motverka en mera avsevärd utvidgning av kursverksamheten.

Departementschefen har anfört följande.

»Såväl lantbruksstyrelsen som Hushållningssällskapens förbund ha hemställt att vissa ändringar skola vidtagas i bestämmelserna rörande hushållningssällskapens undervisningsverksamhet. De ha sålunda föreslagit, att arvodena till lärare och instruktörer vid de muntliga och kombinerade kurserna samt kursdeltagarnas stipendier skola höjas. Vidare ha de begärt höjning av det särskilda arvode, som på vissa villkor utgår till befattningshavare hos hushållningssällskap. Förbundet har därjämte hemställt om viss utvidgning av rätten till bidragen till traktamentsersättning.

Med hänsyn till att statsbidraget till speciallärararvoden vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna från och med den 1 november 1951 höjdes till högst 12 kronor för undervisningstimme anser jag skäligt att motsvarande arvodeshöjning skall genomföras även inom hushållningssällskapens kursverksamhet. Detta finner jag desto mer befogat, som speciallärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna ofta tjänstgöra såsom lärare vid kurserna. Vidare biträder jag förslaget om uppräknig av det särskilda arvodet till befattningshavare hos hushållningssällskap. Däremot anser jag tillräckliga skäl ej föreligga att för närvarande utvidga bidragsbestämmelserna på sätt förbundet föreslagit eller att höja stipendierna till kursdeltagarna.

Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till nyssnämnda ändringsförslag samt på grund av utvidgad kursverksamhet och höjda resekostnader begärt en ökad medelsanvisning till kursverksamheten med 228 500 kronor. Styrelsen har därvid förordat att anslagsposterna till undervisningskurser med enbart muntlig undervisning och kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skola sammanföras och ifrågavarande medel framgent anvisas under en anslagspost. Mot sistnämnda förslag har jag intet att erinra. Med beaktande av vad jag nyss förordat föreslår jag att denna post skall bestämmas till 1 110 000 kronor eller 198 500 kronor mer än som beräknats för innevarande budgetår.

Vad angår anslagsanvisningen för de muntliga kurserna och studieresor- na har lantbruksstyrelsen föreslagit den ändringen i gällande bestämmelser att anvisningen skall avse budgetår i stället för såsom för närvarande kalenderår och att ansökningstiden för statsbidrag till de muntliga kurserna i anslutning härtill skall utsträckas från den 1 februari till den 1 juni. Såsom skäl härför har styrelsen anfört, bland annat, att storleken av det statsbidrag, som skall utgå till hushållningssällskapen för ifrågavarande verksamhet, blir fastslagen först sedan en god del av kalenderåret gått till ända och kurserna redan pågått en tid. Omläggningen skulle medföra att nästa budgetårs anslag för ifrågavarande verksamhet måste beräknas för ett och ett halvt år. I fråga om de kombinerade kurserna har styrelsen slutligen föreslagit, att ansökningstiden för ingivande av statsbidrag skall framflyttas från den 1 oktober till den 1 november. Genom sistnämnda ändring skulle sällskapen enligt styrelsen få bättre möjlighet att beräkna kursverksamhetens omfattning.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag att de hittills vunna erfarenheterna utvisa vissa olägenheter vid tillämpningen av nuvarande bestämmelser beträffande anslagsanvisningen. De åtgärder som styrelsen föreslagit för att undanröja olägenheterna finner jag välbetänkta. Jag biträder därför de ändringsförslag, som styrelsen framlagt i dessa hänseenden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar, som bli erforderliga vid bifall härtill och till förslaget om höjning av lärar- arvodena m. m.

Från och med innevarande budgetår ha medel till utbildningskurser för trädskötare och trädgårdsskötare ävensom ambulerande trädgårdskurser anvisats under förevarande anslag. Jag tillstyrker att i enlighet med förslag av lantbruksstyrelsen bestämmelserna i reglementet för statsunderstödd utbildningsverksamhet på lantbrukets område och i kungörelsen angående statsbidrag till dylik verksamhet skola göras tillämpliga på dessa kurser.

Såsom förut nämnts medför omläggningen av anslagsanvisningen att medel för de muntliga kurserna och studieresor för nästa budgetår måste beräknas för ett och ett halvt år. Beträffande kurserna har styrelsen med anledning härav räknat med en merkostnad av 270 000 kronor. Med hänsyn till vad jag förordat i det föregående torde uppräknigen emellertid

böra begränsas till 262 000 kronor och posten för kursverksamheten sålunda bestämmas till 1 372 000 kronor.

Slutligen tillstyrker jag att statsbidraget till studieresor samt till undervisningsfilm och bildserier skall uppräknas med hänsyn till kostnadsstegringarna. Emellertid synes höjningen böra begränsas till 4 000 respektive 4 500 kronor och anslagen sålunda uppräknas till 29 000 respektive 34 500 kronor. På grund av att anslagsanvisningen till studieresorna skall omläggas till budgetår torde förstnämnda belopp vidare böra uppräknas med ytterligare 14 500 kronor och sålunda upptagas med 43 500 kronor.

Förevarande anslag skulle sålunda för nästa budgetår behöva uppföras med $(1\,372\,000 + 43\,500 + 34\,500 =) 1\,450\,000$ kronor.»

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande över motionerna anfört i huvudsak följande.

Det i motionerna väckta förslaget synes vara ägnat att underlätta styrelsens och sällskapens arbete med de preliminära och slutliga ansökningarna om bidrag för kursverksamhetens upprätthållande samt förbättra sällskapens möjligheter att, för det fall muntliga eller kombinerade kurser icke komma till stånd i beräknad omfattning, använda en å det ena slaget av kurser uppkommen besparing till kurser av den andra typen. Lantbruksstyrelsen tillstyrker därför en omläggning av hushållningssällskapens undervisningsverksamhet i anslutning till motionerna. Vid bifall härtill bör tiden för ingivande av preliminär och slutlig ansökan om statsbidrag till kombinerade kurser bestämmas i enlighet med vad styrelsen i sin skrivelse den 1 oktober 1951 angående statsbidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet föreslagit skola gälla beträffande muntliga kurser och studieresor.

I sitt yttrande över motionerna har *Hushållningssällskapens förbunds styrelse* framhållit, att det framförda ändringsförslaget syntes kunna i avsevärd grad underlätta och förenkla det administrativa arbetet i samband med hushållningssällskapens kursverksamhet. Förbundsstyrelsen har därför tillstyrkt förslaget.

Utskottet. Utskottet har icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag om ökning av vissa arvoden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, om förhållandena så skulle påkalla, medgiva höjning även av kursdeltagarnas stipendier.

Vidare biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag, att anslagsposterna till undervisningskurser med enbart muntlig undervisning samt kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skola sammanföras och ifrågavarande medel anvisas under en anslagspost. Likaså finner utskottet det önskvärt att, såsom förordas i propositionen, anslagsanvisningen till de muntliga kurserna och studieresorna framdeles skall avse budgetår i stället för som för närvarande kalenderår samt att ansökningstiden för statsbidrag till de muntliga kurserna i anslutning härtill skall utsträckas från den 1 februari till den 1 juni. Utskottet tillstyrker därför detta förslag, som även innebär, att nästa budgetårs anslag för sistnämnda verksamhetsgrenar måste beräknas för ett och ett halvt år.

Åtskilliga praktiska fördelar torde stå att vinna genom den omläggning utskottet sålunda förordat. I motionerna I: 114 och II: 156 föreslås emellertid, att även anslagsanvisningen till kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skall omläggas till att avse budgetår. Enligt utskottets mening synes detta förslag innebära ytterligare en god möjlighet att undanröja de olägenheter, som hittills förelegat på kursverksamhetens område. I likhet med motionärerna anser utskottet nämligen, att den förbättring, som sammanslagningen av anslagsposterna till muntliga undervisningskurser och kurser med kombinerad undervisning skulle innebära, kan till fullo utnyttjas först sedan anslagsanvisningen för samtliga dessa kursers vidkommande fastställts att gälla samma tidsperiod. Genom den i motionerna förordade reformen skulle, såsom lantbruksstyrelsen även framhållit, hushållningssällskapen otvivelaktigt erhålla bättre möjligheter att använda de besparingar, som kunna uppkomma å det ena slaget av kurser, till kurser av den andra typen. Därjämte torde reformen vara ägnad att medföra en förenkling i lantbruksstyrelsens och hushållningssällskapens arbete i vad avser ansöknings-, fördelnings- och redovisningsförfarandet på ifrågakvarande område.

Då motionärernas förslag således i flera hänseenden synes kunna medföra betydande fördelar, får utskottet tillstyrka detsamma. Förslagets genomförande torde icke medföra ökat anslagsbehov för nästa budgetår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de ändrade föreskrifter rörande kursverksamheten, som kunna föranledas av vad utskottet i det föregående anført. Härvid synes böra beaktas vad lantbruksstyrelsen i sitt yttrande över motionerna förordat i fråga om tiden för ingivande av ansökan om statsbidrag till kombinerade kurser.

Utskottet har intet att invända mot vad departementschefen uttalat rörande ambulerande trädgårdskurser samt utbildningskurser för trädskötare och trädgårdsskötare.

Ej heller de i propositionen framlagda anslagsberäkningarna föranleda någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 114 och II: 156, till *Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.* å riksstaten för budgetåret 1952/53 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor.

Stockholm den 18 april 1952.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJALLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Jon Jonsson*, Hjalmar Nilsson*, Bertil Andersson, Bror Nilsson, Mossberger, Yngve Persson, Björnberg och Nord*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta, Johnsson i Kastanjegården, Gustafson i Dädesjö, Pettersson i Dahl, Andersson i Hyssna, Hægglom*, Jonsson i Järvsand, Ahlsten, Nilsson i Varuträsk och Andersson i Långviksmon*.

* Ej närvarande vid justeringen.